

Εισαγωγή

Οι ερευνητικές εργασίες

Το παρόν βιβλίο παρουσιάζει τις ερευνητικές εργασίες που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του προαναφερόμενου έργου. Αντικείμενο του έργου ήταν η μελέτη των επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού και η ανάδειξη του σύνθετου πεδίου για τη διερεύνηση των κοινωνικών επιπτώσεων του αστικού σχεδιασμού στη βιώσιμη ανάπτυξη της σύγχρονης πόλης. Η διερεύνηση συμπεριέλαβε ποιοτική επιτόπια έρευνα και μελέτες περίπτωσης σχετικά με δημόσιους χώρους που αναδιαμορφώθηκαν με επεμβάσεις αστικού σχεδιασμού σε κεντρικές και προαστιακές περιοχές της πόλης της Αθήνας. Γενικότερος στόχος των εργασιών του έργου ήταν η συγκρότηση ενός σώματος θεωρητικών και εμπειρικών δεδομένων κατάλληλων για την επιστημονική υποστήριξη των παραδοτέων του έργου στο πρόγραμμα, τα οποία ήταν: (α) η συστηματική ανασκόπηση με δυνατότητα μετα-ανάλυσης στο πλαίσιο του αστικού σχεδιασμού, και (β) η διατύπωση προτάσεων αναφορικά με τις κοινωνικές επιπτώσεις του αστικού σχεδιασμού για τη βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων, ειδικότερα της πόλης της Αθήνας που αποτέλεσε το παράδειγμα για το εν λόγω έργο.

Για τις ανάγκες του έργου εφαρμόστηκε συνδυασμός μεθοδολογιών τόσο στη συλλογή και τη δημιουργία πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων, όσο και στην ανάλυσή τους και στην αναπαράσταση των αποτελεσμάτων. Οι εργασίες εστίασαν στα ακόλουθα θέματα:

1. *Στις επεμβάσεις αστικού σχεδιασμού.* Στο πλαίσιο της εργασίας αυτής, πραγματοποιήθηκε συλλογή στοιχείων για την πόλη της Αθήνας και για επιλεγμένα διεθνή παραδείγματα. Τα στοιχεία εντάχθηκαν στον κατάλογο-μήτρα καταγραφής και τυπολόγησης των επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού, που καταρτίστηκε για το σκοπό αυτόν. Μεταξύ των στόχων της εργασίας ήταν η προεργασία για την επιλογή χώρων διεξαγωγής μελετών περίπτωσης. Επιλέχθηκαν χώροι της κεντρικής και της προαστιακής περιοχής της πόλης της Αθήνας, που είναι: (α) οι τέσσερις κεντρικές πλατείες Ομονοίας, Κοτζιά, Βαρβακείου Αγοράς και Μοναστηρακίου, (β) η περιοχή των πεζοδρομίων Διονυσίου Αρεοπαγίτου και Στρατηγού Μακρυγιάννη μαζί με το Νέο Μουσείο Ακρόπολης, (γ) το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ), (δ) ο πράσινος χώρος κατά μήκος της σιδηροδρομικής γραμμής ΗΣΑΠ μεταξύ Λεωφόρου Κηφισού και σταθμού ηλεκτρικού Μοσχάτου, και (ε) σειρά από διάσπαρτους κοινόχρηστους χώρους στην περιοχή Αγ. Ελευθερίου-Εργατικών Κατοικιών στο Αιγάλεω. Στους επιλεγμένους χώρους υλοποιήθηκαν επεμβάσεις αστικού σχεδιασμού κατά την περίοδο μετά την ψήφιση του Ν. 2508/1997 περί «Βιώσιμης οικιστικής ανάπτυξης των πόλεων και οικισμών της χώρας κ.λπ.». Πρόκειται για περιπτώσεις που αναφέρονται σε διαφορετικά

είδη δημόσιων χώρων: πλατείες, πεζόδρομοι, χώροι πρασίνου και πολιτιστικά πάρκα με εμβληματικά κτίρια. Ενώ, στους χώρους αυτούς, υλοποιήθηκαν αστικές επεμβάσεις με διαφορετικού τύπου διαδικασίες σχεδιασμού: με ανοιχτό, κλειστό, εθνικό ή διεθνή αρχιτεκτονικό διαγωνισμό, δι' αυτεπιστασίας από την τεχνική υπηρεσία του δήμου, με εργολαβία ή ανάθεση από το δήμο. Τέλος, οι περιοχές που περιλαμβάνουν τους εξεταζόμενους χώρους διαφοροποιούνται μεταξύ τους κοινωνικά, πολεοδομικά και από την άποψη του φυσικού τους περιβάλλοντος.

2. Στην κοινωνικοδημογραφική ταυτοποίηση των γύρω περιοχών των αστικών επεμβάσεων (Κεφάλαιο 2). Εξετάστηκε ο πληθυσμός των περιοχών που περιβάλλουν και περιλαμβάνουν τους επιλεγμένους χώρους αστικής επέμβασης, με σκοπό τον προσδιορισμό των κοινωνικών συνόλων αναφοράς ώστε οι αστικές επεμβάσεις να μπορούν να αλληλοσυσχετιστούν με τον τοπικό κοινωνικό, αστικό ιστό. Ο τρόπος που προτείνεται στην εργασία συγκροτείται ένα πεδίο ικανό για τη διαπίστωση και την παρακολούθηση των κοινωνικών επιπτώσεων του αστικού σχεδιασμού. Η εργασία επιδιώκει την ανάπτυξη κατάλληλης μεθοδολογικής προσέγγισης με στόχο τη συνάφεια μεταξύ αστικής πολιτικής και αστικού σχεδιασμού, στην περίπτωση περισσότερων αστικών επεμβάσεων. Εστιάζει στο ζήτημα της κοινωνικής μίξης αναφορικά με τα κοινωνικά / πληθυσμιακά σύνολα αναφοράς των επεμβάσεων. Λαμβάνει υπόψη ότι οι εξεταζόμενες αστικές επεμβάσεις αφορούν ανοιχτό δημόσιο χώρο για τον οποίο συνεπάγεται το δικαίωμα χρήσης για οποιονδήποτε. Προτείνει, για το λόγο αυτόν, η εννοιολόγηση της κοινωνικής μίξης να αναφέρεται στην αστικότητα και την ετερογένεια ως ευρεία αντίληψη των πολιτών και των δραστηριοτήτων τους και, κατά συνέπεια, να προσδιορίζεται καταρχάς σε σχέση με τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά τους. Ένας απώτερος στόχος της εργασίας είναι να εξεταστεί η υπόθεση ότι η σύνθεση των κοινωνικών συνόλων αναφοράς συμβάλλει στη βελτίωση των συνθηκών ζωής στις περιοχές που υλοποιούνται αστικές επεμβάσεις, όταν η τάση είναι για τη διασπορά στη γεωγραφική κατανομή των ειδικών ομάδων πληθυσμού και όχι στη συγκέντρωσή τους. Η μεθοδολογική προσέγγιση βασίζεται σε θεωρητική, περιγραφική στατιστική και αλγοριθμική ανάλυση δευτερογενών δεδομένων.

Στην εργασία αυτή συνέβαλαν, η Κ. Αβδελίδη για το σχεδιασμό της στο πλαίσιο του έργου, τη συγγραφή του κειμένου, την ανάλυση των δεδομένων και τη συλλογή και την οργάνωση των στοιχείων σε ειδικότερη βάση δεδομένων και η Ε. Μάσσου για τη συν-συγγραφή και την πραγματοποίηση της μαθηματικής ανάλυσης. Στην εργασία συμμετείχαν ακόμη η Γ. Γεμεντζή και η Α. Βιτοπούλου με συμβολή στην κατάρτιση της βάσης δευτερογενών στοιχείων και με τη συλλογή των στοιχείων και ο Κ. Γκόρτσος με τη συλλογή βοηθητικού χαρτογραφικού υλικού.

3. Στη μεταβολή των χρήσεων γης που συνοδεύει τις αλλαγές του αστικού χώρου (Κεφάλαιο 3). Με γνώμονα ότι ο αστικός σχεδιασμός είναι ένα ειδικό επίπεδο χωρικού και ολοκληρωμένου σχεδιασμού που αφορά συγκεκριμένα τμήματα του χώρου της πόλης, διερευνήθηκε το πεδίο της επίδρασης επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού στη λειτουργική και χωρική οργάνωση της όμορης περιοχής ενός χώρου επέμβασης. Διεξήχθη επιτόπια καταγραφή των χρήσεων γης στα όμορα προς το χώρο επέμβασης

οικοδομικά τετράγωνα όπως και στατιστική και χαρτογραφική ανάλυση των ποσοστίων μεγεθών κατά γενικές και ειδικές κατηγορίες χρήσεων γης. Τα δεδομένα αυτά συγκρίθηκαν με προγενέστερη καταγραφή των χρήσεων γης στις τρεις από τις πέντε περιπτώσεις μελέτης του έργου. Με στόχο τη διαμόρφωση εργαλείου παρακολούθησης των αλλαγών των χρήσεων, σε χρόνους πριν και μετά την αστική επέμβαση, προτείνεται η αποτύπωση και η ανάλυση των χρήσεων γης και της μίξης τους να γίνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα, βάσει ενός τεχνικού δελτίου παρακολούθησης των μεταβολών τους. Ανώτερος στόχος είναι η εκτίμηση των διακυμάνσεων της ελκυστικότητας μιας περιοχής που προκύπτει από την ανάπτυξή της με αστική επέμβαση.

Τη συγκεκριμένη ερευνητική εργασία, ανέλαβε η Γ. Γεμεντζή η οποία συντάξε το κείμενο, εισήγαγε και επεξεργάστηκε όλα τα στατιστικά δεδομένα και παρήγαγε τα γραφήματα, τους πίνακες και τους χάρτες που υπάρχουν στο κείμενο με την επιστημονική συνεργασία της Κ. Αβδελίδη. Η Α. Βιτοπούλου και η Γ. Γεμεντζή έκαναν την επιτόπια έρευνα και καταγραφή των χρήσεων γης στις περιοχές πλατείας Ομονοίας και πλατείας Κοτζιά, του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, του πεζοδρόμου Διονυσίου Αρεοπαγίτου-Μουσείου Ακρόπολης. Στην καταγραφή της τελευταίας αυτής περιοχής συμμετείχε επιπλέον η Φ. Βλαστού. Τέλος, η Α. Βιτοπούλου έκανε την επιτόπια έρευνα και καταγραφή των χρήσεων γης στην περιοχή πλατείας Βαρβακείου, ενώ η Γ. Γεμεντζή στην περιοχή πλατείας Μοναστηρακίου. Ο Κ. Σακελαρόπουλος ανέλαβε την επικοινωνία με την Αττικό Μετρό Α.Ε. για την παροχή των στοιχείων καταγραφής των χρήσεων γης το 1995.

4. Στην προσαρμογή των εμπορικών και άλλων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε δημόσιους χώρους μετά την αστική ανάπλασή τους (Κεφάλαιο 4). Εξετάστηκαν τα χαρακτηριστικά των κεντρικών πλατειών Ομονοίας, Κοτζιά, Βαρβακείου και Μοναστηρακίου της Αθήνας. Καταγράφηκαν οι επιχειρηματικές εγκαταστάσεις και οι εξυπηρετήσεις που βρίσκονται στους επαγγελματικούς χώρους στο ισόγειο, περιμετρικά και εντός του δημόσιου χώρου της κάθε πλατείας. Η εργασία εντάσσεται, κατά πρώτον, στην προκαταρκτική φάση της επιτόπιας έρευνας με ερωτηματολόγιο (βλ. παρακάτω). Κατά δεύτερον, αποτελεί αυτοτελή διερεύνηση της σημερινής πραγματικότητας των πλατειών σχετικά με τις αλλαγές των οικονομικών δραστηριοτήτων των τελευταίων χρόνων. Παράλληλα, για τον εντοπισμό των αλλαγών αυτών, αναλύθηκαν οι απαντήσεις των ερωτώμενων σε ορισμένες από τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου σχετικά με τους επαγγελματικούς χώρους των πλατειών και το είδος των σημερινών επιχειρήσεων σε αυτούς. Επίσης, καταρτίστηκε, επικουρικά μια συλλογή αρχειακού και φωτογραφικού υλικού, σχετικά με την εξέλιξη των πλατειών από σύστασή τους. Η προσέγγιση βασίστηκε στην κωδικοποίηση κατά αναλυτικές χρήσεις γης και οικονομικές δραστηριότητες. Αναδεικνύονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά για την κάθε πλατεία αλλά και τα κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ των τεσσάρων πλατειών. Πρόκειται για ένα σύνολο αναδιαμορφωμένων δημόσιων χώρων με προνομιακή θέση, στην καρδιά του ιστορικού και εμπορικού κέντρου της Αθήνας. Ανώτερος στόχος είναι να αναδειχθεί το ζήτημα της σύνδεσης της καθημερινής ζωής με την επιχειρηματικότητα και την εμπορικότητα που χαρακτηρίζει αυτές τις πλατείες.

Η εργασία αυτή υλοποιήθηκε από τον Κ. Γκόρτσο με τη συγγραφή του κειμένου.

την ανάλυση των στοιχείων και την επιτόπια καταγραφή. Η Κ. Αβδελίδη συνέβαλλε με το σχεδιασμό της εργασίας και συνεργάστηκε στην επιτόπια καταγραφή και την εισαγωγή των στοιχείων. Στην επιτόπια καταγραφή συμμετείχαν, επίσης, ο Κ. Σακελλαρόπουλος και η Φ. Βλαστού.

5. *Στον πολιτικό και επιστημονικό λόγο ο οποίος επιχειρεί να θεμελιώσει τη λογική των επεμβάσεων αστικού και πολεοδομικού σχεδιασμού (Κεφάλαιο 5).* Διερευνήθηκαν τα ζητήματα της αναγκαιότητας, της κοινωνικής αποδοχής και των δυνατοτήτων και προοπτικών υλοποίησης των επεμβάσεων αστικού και πολεοδομικού σχεδιασμού στους χώρους των πέντε μελετών περίπτωσης του έργου. Η μεθοδολογική προσέγγιση για τη διερεύνηση αυτή βασίστηκε στην καταγραφή με ημιδομημένες συνεντεύξεις και την ανασκόπηση δημοσιευμένου και αρχαιακού υλικού, των απόψεων και των αντιλήψεων, με βάση την εμπειρία και την οπτική δύο κατηγοριών εμπλεκόμενων δρώντων. Η μία κατηγορία είναι αυτή των δημόσιων φορέων λήψης αποφάσεων, σχεδιασμού και υλοποίησης των επεμβάσεων και η δεύτερη είναι αυτή των ειδικών επιστημόνων, μελετητών δημιουργών ή/και ερευνητών. Η διερεύνηση αποσκοπεί στην εύρεση των χαρακτηριστικών των υπό μελέτη αστικών επεμβάσεων κατ' είδος και εμβέλεια και στη στάθμιση των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων όσον αφορά κυρίως στην κοινωνική τους διάσταση, στην ένταξή τους σε ευρύτερες αστικές στρατηγικές, στα πολεοδομικά πρότυπα και μοντέλα που διαπερνούν το σχεδιασμό και την υλοποίησή τους και στις επιπτώσεις τους αναφορικά με τις «ωφελούμενες» ομάδες πληθυσμού. Επίσης, η διερεύνηση αποσκοπεί στην εύρεση των σημασιών των επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού σύμφωνα με τη θεματολογία που αναγνωρίζεται στο λόγο των προαναφερόμενων κατηγοριών εμπλεκόμενων δρώντων.

Η εργασία αυτή υλοποιήθηκε ως εξής: τη συγγραφή και τη συν-συγγραφή του κειμένου ανέλαβαν η Α. Βιτοπούλου και η Φ. Βλαστού, όπως και την αρχαιακή και βιβλιογραφική έρευνα. Τη σύνταξη του οδηγού συνέντευξης ανέλαβαν οι Α. Βιτοπούλου, Φ. Βλαστού, Κ. Αβδελίδη και Κ. Γκόρτσος. Την κύρια επικοινωνιακή εργασία ανέλαβε η Φ. Βλαστού. Επίσης, οι Φ. Βλαστού, Κ. Γκόρτσος και Κ. Αβδελίδη πραγματοποίησαν τις συνεντεύξεις, ενώ την απομαγνητοφώνηση και τη μεταγραφή τους σε αρχείο, οι Φ. Βλαστού και Κ. Γκόρτσος.

6. *Στη σχέση ορισμένων ομάδων χρηστών αναδιαμορφωμένων χώρων με τις αστικές αναπλάσεις τους και τον δημόσιο αστικό χώρο (Κεφάλαιο 6).* Το συγκεκριμένο κοινωνικό σύνολο των ατόμων που δραστηριοποιείται και εργάζεται εντός αναδιαμορφωμένου χώρου διερευνήθηκε με τη διεξαγωγή έρευνας πεδίου με δομημένο ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο απευθύνθηκε στους ιδιοκτήτες, στελέχη ή υπαλλήλους όλων των επιχειρήσεων, των γραφείων, των υπηρεσιών κ.τ.λ. που βρίσκονται στο ισόγειο, γύρω και επί, των τεσσάρων πλατειών της μελέτης περίπτωσης που αποτελείται από τις πλατείες Ομονοίας, Κοτζιά, Βαρβακείου και Μοναστηρακίου. Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει κλειστές και ανοικτές ερωτήσεις καταμεμημένες σε τρεις ενότητες: I. ο ερωτώμενος, II. ο επαγγελματικός χώρος και η επιχείρηση, III. αντίληψη του ερωτώμενου για τον κοινόχρηστο χώρο, για τη γύρω περιοχή τοπικής ένταξής του και για την ανάπασή του. Ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου αποσκο-

πεί στην άντληση πληροφοριών με αναφορά στη γνώση, την αντίληψη και τις εμπειρίες των ερωτώμενων σχετικά με τους συγκεκριμένους χώρους, τις αλλαγές τους και τον αστικό δημόσιο ανοιχτό χώρο γενικότερα. Η ποσοτική ανάλυση έχει ως απώτερο στόχο την εμπειρική εκτίμηση των κοινωνικών, οικονομικών και χωρικών επιπτώσεων των αστικών επεμβάσεων και εστιάζει στην εύρεση του συγκεκριμένου χαρακτήρα της κάθε πλατείας ξεχωριστά και του συνόλου αυτών ως μελέτης περίπτωσης αναφορικά με: (α) την ανάπτυξη των επιχειρηματικών, ειδικότερα εμπορικών, υπηρεσιών κ.ά. δραστηριοτήτων που αφορούν στην αστική δημόσια και ιδιωτική λειτουργία των πλατειών εντός της πόλης και της κεντρικής της περιοχής σε σχέση με τις προγενέστερες αναπλάσεις αλλά και με τα πρόσφατα γεγονότα της οικονομικής και προσφυγικής κρίσης ώστε να σταθμιστούν οι επιδράσεις και οι διαφορετικές αιτίες τους, (β) τον προσδιορισμό και την εκτίμηση της περιοχής ένταξης των πλατειών στον τοπικό κοινωνικό αστικό ιστό με τη σημερινή τους κατάσταση, (γ) τον προσδιορισμό και την εκτίμηση της σημερινής χρήσης των πλατειών σύμφωνα με τις δραστηριότητες που συμβαίνουν εκεί, τη συχνότητά τους και τις κατηγορίες των χρηστών και επισκεπτών τους, (δ) τις αλλαγές αυτών μέσα στο χρόνο, (ε) τη κρίση για τα κύρια προβλήματα των χώρων, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους αναφορικά με τις τελευταίες αναπλάσεις, σε σύνδεση με τις σχέσεις των ερωτώμενων με τους συγκεκριμένους δημόσιους χώρους και την επιχειρηματική και επαγγελματική δραστηριοποίησή τους σε αυτούς, (στ) τη στάση των ερωτώμενων αναφορικά με τη συμμετοχή τους και τη διαβούλευση στο πλαίσιο διαδικασιών αστικού και πολεοδομικού σχεδιασμού για το δημόσιο χώρο και τη γύρω περιοχή του.

Η εργασία υλοποιήθηκε με τη συμβολή των μελών της ερευνητικής ομάδας ως εξής: Το σχεδιασμό της έρευνας ανέλαβε η Κ. Αβδελίδη. Για την κατάρτιση του δομημένου ερωτηματολογίου επιτόπια έρευνα συνέβαλαν οι: Κ. Αβδελίδη, Α. Βιτοπούλου, Φ. Βλαστού, Γ. Γεμεντζή, Κ. Γκόρτσος και Κ. Σακελλαρόπουλος. Την καταγραφή με αυτοψία όλων των χώρων για τη διεξαγωγή της έρευνας ανέλαβαν η Κ. Αβδελίδη, ο Κ. Γκόρτσος, και συμμετείχαν ο Κ. Σακελλαρόπουλος και η Φ. Βλαστού. Την πιλοτική φάση έρευνας ανέλαβαν η Κ. Αβδελίδη και η Φ. Βλαστού. Την κύρια φάση έρευνας με συμπλήρωση των ερωτηματολογίων στους καταγεγραμμένους χώρους διεξήγαγε η Κ. Αβδελίδη σε συνεργασία με τον Κ. Γκόρτσο και την Φ. Βλαστού, ενώ συμμετείχε και η Α. Τρευλάκη. Την εισαγωγή των πρωτογενών δεδομένων και τη στατιστική ανάλυσή τους στο πρόγραμμα SPSS ανέλαβε η Ε. Μάσσου. Την κωδικοποίηση των ανοιχτών ερωτήσεων ανέλαβε η Κ. Αβδελίδη. Την ανάλυση των δευτερογενών δεδομένων της έρευνας ανέλαβαν οι συγγραφείς του Κεφαλαίου 6 του παρόντος βιβλίου Κ. Αβδελίδη και Α. Βιτοπούλου.

7. Στην κοινωνική μίξη, σχετικά με τους χώρους επέμβασης στο πλαίσιο διερεύνησης των κοινωνικών επιπτώσεων των χωρικών επεμβάσεων, η οποία προσεγγίζεται με όρους προβλήματος προς επίλυση μέσω μετα-ανάλυσης (Κεφάλαιο 7). Η εργασία επιχειρεί να καταρτίσει ένα μοντέλο μετα-ανάλυσης που να μπορεί να εφαρμοστεί σε ένα πεδίο ετεροειδούς παραγωγής μελετών και ερευνών με το οποίο συσχετίζεται το αντικείμενο του έργου. Για το σκοπό αυτόν, αποδείχθηκε σημαντικός ο εννοιολογικός προσδιορισμός των ζητημάτων για τη μελέτη με συστηματική ανασκόπηση και μετα-α-

νάλυση και του προβλήματος προς επίλυση με καθοριστικής σημασίας την ύπαρξη κατ'άλληλων δεδομένων. Επιλέχθηκαν έρευνες που έγιναν κατά το παρελθόν και αφορούν τους χρήστες αστικών δημόσιων ανοιχτών χώρων σε πόλεις της Ευρώπης. Η εργασία επικεντρώθηκε στην εύρεση των ομάδων στόχου και ελέγχου σχετικά με τις χωρικές επεμβάσεις και των παραμέτρων συσχέτισης κοινωνικής θεώρησης και χωρικών δεδομένων ήδη αναδιαμορφωμένων ή υπό αναδιαμόρφωση δημόσιων ανοιχτών χώρων. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στις αντιληπτικές ταυτότητες του αστικού δημόσιου ανοιχτού χώρου, όπως επεξεργάστηκαν στο πλαίσιο προγενέστερου ερευνητικού έργου από την επιστημονική υπεύθυνη, και που έχουν οι ομάδες που συσχετίζονται με τη χρήση ενός δημόσιου ανοιχτού χώρου ή με τη λήψη αποφάσεων σχετικά με αυτόν. Οι ταυτότητες αυτές καλύπτουν τις διαφορετικές εκφάνσεις της συνολικής λειτουργίας ενός αστικού δημόσιου ανοιχτού χώρου. Το γενικό συμπέρασμα αφορά τη συσχέτιση δημογραφικών μεταβλητών με τις αντιληπτικές ταυτότητες όσον αφορά στην κοινωνική μίξη και την αστική ετερογένεια του αστικού δημόσιου ανοιχτού χώρου.

Στην εργασία αυτή συμμετείχαν η Κ. Αβδελίδη στο σχεδιασμό της εργασίας στο πλαίσιο του έργου, με έμφαση στη διεπιστημονική προσέγγιση με κοινωνική θεώρηση του αστικού σχεδιασμού για την καταγραφή και τη διερεύνηση της πραγματικής χρήσης των αστικών δημόσιων ανοιχτών χώρων στη σύγχρονη πόλη, και για την εύρεση, τη διαμόρφωση και την προετοιμασία με επανακωδικοποίηση των πρωτογενών δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν στη μετα-ανάλυση, και η Ε. Μάσσου στο σχεδιασμό της εργασίας με έμφαση στη μαθηματική προσέγγιση των ποσοτικών δεδομένων διεπιστημονικής προέλευσης και περιεχομένων και στη διεξαγωγή της πολλαπλής μετα-ανάλυσης σε εξειδικευμένο προγραμματικό πληροφορικό περιβάλλον. Οι συγγραφείς του κειμένου διεξήγαγαν συστηματική ανασκόπηση μελετών και ερευνών με θέμα τις κοινωνικές επιπτώσεις του αστικού σχεδιασμού και σχεδιασμού βιώσιμης ανάπτυξης των πόλεων.

8. Τέλος στις προτάσεις για τη χρήση και την ανάπτυξη της διαδικασίας εκτίμησης των κοινωνικών επιπτώσεων των επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού (Κεφάλαιο 8). Από τη συνολική εμπειρική διερεύνηση του έργου, σύμφωνα με τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις, τα ερευνητικά αποτελέσματα και τα συμπεράσματα αναφορικά με την επεξεργασία εργαλείων των διαφορετικών εργασιών του, συμπεραίνεται σαφώς η αναγκαιότητα χρήσης και ανάπτυξης της διαδικασίας εκτίμησης των κοινωνικών επιπτώσεων του αστικού σχεδιασμού. Οι προτάσεις αφορούν: (α) στην προώθηση της ερευνητικής διάστασης του γενικότερου πλαισίου εργασιών και παραγόμενων του αστικού σχεδιασμού, (β) στην προώθηση της οικολογικής-πολιτιστικής διάστασης της αστικής ανάπτυξης μέσω του αστικού σχεδιασμού, (γ) στην ενίσχυση των διαδικασιών αστικού σχεδιασμού μέσω της θεσμοθέτησης της μελέτης κοινωνικών επιπτώσεων για τις επεμβάσεις αστικού σχεδιασμού, του εμπλουτισμού της διαδικασίας αρχιτεκτονικού διαγωνισμού, όπως και της διαδικασίας διαβούλευσης σχετικά με τη αναγκαιότητα και τις προοπτικές των αστικών επεμβάσεων, και (δ) στην καθιέρωση διαδικασιών παρακολούθησης της τρέχουσας πραγματικότητας σχετικά με τις αλλαγές του αστικού χώρου, με μεθοδολογίες και εργαλεία που επιτρέπουν τη διαπίστωση και την εκτίμηση των κοινωνικών επιπτώσεων των επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού, κατά πρώτο λόγο στο τοπικό επίπεδο.

Το κείμενο αυτό επεξεργάστηκαν και συνέγραψαν οι συγγραφείς του, Κ. Αβδελίδη, Α. Βιτοπούλου, Γ. Γεμεντζή και Κ. Γκόρτσος, και βασίζεται στα πορίσματα και την εμπειρία που αποκτήθηκαν από τις ερευνητικές εργασίες οι οποίες υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του έργου και παρουσιάζονται στα κεφάλαια του παρόντος βιβλίου.

Με τη διεξαγωγή των παραπάνω ερευνητικών εργασιών, επιχειρήθηκε η διαμόρφωση ενός συνόλου μεθοδολογικών προσεγγίσεων για την ενίσχυση της διεπιστημονικής διάστασης του αστικού σχεδιασμού. Η διερεύνηση των τρόπων και των δυνατοτήτων διαπίστωσης και παρακολούθησης των επιπτώσεων των αστικών επεμβάσεων εστίασε στα χαρακτηριστικά των κοινωνικών και πληθυσμιακών συνόλων που συσχετίζονται με τους χώρους επέμβασης και με τις γύρω τους περιοχές. Προϋπόθεση επίτευξης των παραπάνω είναι η συγκρισιμότητα των δεδομένων ανάλυσης, πριν και μετά τις χωρικές αλλαγές. Στη βάση των ερευνητικών αποτελεσμάτων του έργου και με την οπτική της ανάγκης ελέγχου του τρόπου ανάπτυξης της σύγχρονης πόλης, με κριτήρια αιεφορίας και περιεκτικότητας σε αντίθεση με τον αποκλεισμό ατόμων και δραστηριοτήτων, προτείνεται η ένταξη των διεπιστημονικών προσεγγίσεων και πρακτικών στον προγραμματισμό και στο σχεδιασμό μεμονωμένων αλλά και συναφών συνόλων αστικών επεμβάσεων, με έμφαση στην κοινωνική θεώρηση.

Το χρονικό και η διεξαγωγή των ερευνητικών εργασιών

Η μελέτη αναφορικά με το θεματικό πλαίσιο των επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού αποτέλεσε την πρώτη φάση του έργου. Έτσι, κατά το χρονικό διάστημα Ιούλιος-Οκτώβριος 2015, οι εργασίες του έργου είχαν ως στόχο την αποσαφήνιση της επιστημονικής θεματολογίας του και την εναρμόνιση των προπαρασκευαστικών εργασιών με το συνολικό ερευνητικό πρόγραμμα. Παράλληλα, συγκροτήθηκε και προετοιμάστηκε η ομάδα βάσει του προγραμματισμού για την υλοποίηση των συμβατικών υποχρεώσεων και παραδοτέων. Διερευνήθηκε η συμμετοχή του κάθε ερευνητή στο έργο σε συνάφεια με τα ατομικά επιστημονικά ενδιαφέροντα και με τις δυνατότητες του ατομικού προγραμματισμού τους καθώς και με τις απαιτήσεις του έργου και του προγράμματος σύμφωνα με το σχεδιασμό και το χρονοδιάγραμμά του.

Κατά τη διάρκεια της επόμενης περιόδου έως τον Ιανουάριο 2016, ολοκληρώθηκαν, στο μεγαλύτερο μέρος τους, οι εργασίες της πρώτης φάσης έργου, σχετικά με: τη συλλογή στοιχείων από κεντρικούς δημόσιους φορείς κατόπιν έρευνας και συναντήσεων με τους εκπροσώπους φορέων (Διευθύνσεων της Περιφέρειας Αττικής, Υπηρεσιών του Δήμου Αθήνας, Διευθύνσεων του ΥΠΕΚΑ, της ΕΑΧΑ και άλλων αναπτυξιακών εταιρειών), τη βιβλιογραφική και διαδικτυακή ανασκόπηση για τη συλλογή στοιχείων, την εισαγωγή και επεξεργασία των δεδομένων αναφορικά με τις επεμβάσεις αστικού και πολεοδομικού σχεδιασμού στην ευρύτερη πόλη της Αθήνας και με παραδείγματα ευρωπαϊκών και διεθνών προσεγγίσεων και επιλεγμένων εφαρμογών αναδιαμόρφωσης του αστικού περιβάλλοντος, και την προκαταρκτική και μεθοδολογική διερεύνηση για την επιλογή των χώρων μελετών περίπτωσης στην Αθήνα.

Στη δεύτερη φάση εργασίας επιχειρήθηκε η διερεύνηση των κοινωνικών επιπτώσεων των αστικών επεμβάσεων και βιώσιμης ανάπτυξης στο πλαίσιο μελετών περίπτωσης και έρευνας πεδίου. Κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Μαρτίου 2016,

διεξήχθησαν εργασίες καταγραφής χώρων και προετοιμασίας για επιτόπιες αναγνωριστικές έρευνες. Για το σκοπό αυτόν, έγινε καταρχάς μια παρουσίαση του έργου από την επιστημονική υπεύθυνη, στο πλαίσιο του ΕΚΚΕ και του προγράμματος, με διαπραγμάτευση των εννοιολογικών εννοιών, των πεδίων έρευνας και των θεματικών τους περιεχομένων βάσει των αποτελεσμάτων της μελέτης της πρώτης φάσης εργασίας. Στη συνέχεια και κατόπιν εργασιών της ομάδας έργου, επιλέχθηκαν οι χώροι μελέτης περίπτωσης στη βάση της επεξεργασίας της μήτρας και του καταλόγου καταγραφής και τυπολογίας των αστικών επεμβάσεων που καταρτίστηκε με αυτό το σκοπό. Διεξήχθησαν αναγνωριστικές επισκέψεις σε όλους τους επιλεγμένους χώρους. Συγχρόνως, ξεκίνησε μια διαδικασία διαβούλευσης των μελών της ερευνητικής ομάδας για την κατάρτιση *Ερωτηματολογίου*. Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε με κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις απευθυνόμενες σε ένα ερωτώμενο για κάθε εν ενεργεία επαγγελματικό χώρο των τεσσάρων πλατειών της μελέτης περίπτωσης Α. Με προοπτική τη διεξαγωγή επιτόπιας έρευνας στο συγκεκριμένο κοινωνικό σύνολο, πραγματοποιήθηκε συστηματική κατάγραφή, με επιτόπια αυτοψία, όλων των επαγγελματικών χώρων, εγκαταστάσεων και εξηγητήσεων, στο ισόγειο επίπεδο, επί και περιμετρικά των χώρων μελέτης και τα στοιχεία εισήχθησαν σε βάση δεδομένων. Από την άλλη, διεξήχθησαν παράλληλες εργασίες των μελών της ομάδας έργου σχετικά με: τη συλλογή πρόσθετων στοιχείων για τους χώρους και τις επεμβάσεις των μελετών περίπτωσης, την ανασκόπηση της ελληνικής νομοθεσίας αναφορικά με το χωρικό σχεδιασμό, καθώς και την προεργασία για τη μεθοδολογική προσέγγιση στο πλαίσιο ποιοτικής έρευνας βάσει οδηγού ημιδομημένης συνέντευξης απευθυνόμενης προς ειδικούς επιστήμονες, εμπλεκόμενους με το σχεδιασμό και τη λειτουργία των επιλεγμένων χώρων.

Κατά την επόμενη χρονική περίοδο (Απρίλιος - Σεπτέμβριος 2016), διεξήχθη το μεγαλύτερο μέρος των επιτόπιων ερευνών. Πραγματοποιήθηκε επιτόπια καταγραφή των χρήσεων κτιρίων σε όλα τα όμορα οικοδομικά τετράγωνα των χώρων των μελετών περίπτωσης Α, Β και Γ, με μεθοδολογία χωρικής ανάλυσης. Πραγματοποιήθηκε η πιλοτική φάση της επιτόπιας έρευνας προς τους επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται εντός των αναδιαμορφωμένων χώρων και διορθώθηκε η διατύπωση ορισμένων ερωτήσεων του ερωτηματολογίου. Καταρτίστηκαν οι συνοδευτικές σελίδες του ερωτηματολογίου, μια σελίδα ανά πλατεία με σύντομη παρουσίαση του έργου, των στόχων της έρευνας και των κύριων χαρακτηριστικών της αναδιαμόρφωσης της κάθε πλατείας. Η κύρια φάση έρευνας υλοποιήθηκε σταδιακά στις τέσσερις πλατείες της μελέτης περίπτωσης Α. Επιτεύχθηκε η συμπλήρωση ερωτηματολογίων στο συγκεκριμένο σύνολο της ομάδας στόχου σε ποσοστό 53%. Η συμπλήρωση έγινε από ερευνητές της ομάδας έργου με δύο τρόπους, είτε με απευθείας συνέντευξη και συμπλήρωση του ερωτηματολογίου στο χώρο εργασίας του ερωτώμενου, είτε με την συμπλήρωσή του από τον ερωτώμενο, κατά τη διάρκεια ποικίλων χρονικών διαστημάτων, μερικών ωρών έως και περισσότερων ημερών, κατόπιν όλων των αναγκαίων διευκρινιστικών πληροφοριών που έδινε ο ερευνητής. Παράλληλα, καταρτίστηκε ο *Οδηγός Συνέντευξης* προς εκπροσώπους φορέων αστικού σχεδιασμού, για την ανάλυση του πολιτικού και επιστημονικού λόγου στο πλαίσιο του έργου. Μετά από διαβούλευση των ερευνητών της ομάδας έργου, πραγματοποιήθηκαν προσωπικές επαφές με εκπροσώπους και υπευθύνους φορέων (ΕΜΠ, ΕΑΧΑ, ΚΠΙΣΝ, Δήμος Αθηναίων, Δήμος Αιγάλεω, Δήμος Καλλιθέας, Δήμος Μοσχάτου) και ξεκίνησε η ποιοτική έρευνα από ερευνητές της

ομάδας έργου. Επίσης, πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα παρατήρησης στη βάση του *Οδηγού Οπτικής Παρατήρησης* που καταρτίστηκε από την επιστημονική υπεύθυνη σε προηγούμενο ερευνητικό έργο του ΕΚΚΕ, με προοπτική να ενταχθούν τα δεδομένα στην εργασία μετα-ανάλυσης στο πλαίσιο του παρόντος έργου. Η έρευνα παρατήρησης διεξήχθη στο χώρο της μελέτης περίπτωσης Δ και σε ένα γειτονικό του χώρο, ώστε να γίνει σύγκριση των αποτελεσμάτων.

Στην επόμενη περίοδο (Οκτώβριος 2016 - Φεβρουάριος 2017), σχεδιάστηκαν και διεξήχθησαν μια σειρά από εργασίες ανάλυσης των δευτερογενών και πρωτογενών δεδομένων: Περιγραφική στατιστική και αλγοριθμική ανάλυση για την ομαδοποίηση των χωρικών μονάδων με κοινά χαρακτηριστικά του πληθυσμού τους γύρω από τους χώρους μελέτης, βάσει των δευτερογενών δεδομένων της εφαρμογής «Πανόραμα ΕΚΚΕ-ΕΛΣΤΑΤ». Ανάλυση των κατανομών των μεγεθών σχετικά με τις χρήσεις των κτιριακών εγκαταστάσεων στο ισόγειο και στους ορόφους ανά οικοδομικό τετράγωνο για την όμορη περιοχή των χώρων μελέτης. Ανάλυση των κατανομών των μεγεθών σχετικά με τις χρήσεις και τις οικονομικές δραστηριότητες όλων των χώρων επαγγελματικής κ.ά. δραστηριότητας στο ισόγειο, γύρω και επί των χώρων μελέτης. Θεματική ανάλυση των κειμένων των συνεντεύξεων βάσει ημιδομημένου οδηγού συνέντευξης για τους χώρους μελέτης. Ανάλυση λόγου με ποιοτική προσέγγιση βιβλιογραφικού και αρχαιακού υλικού για τους χώρους μελέτης. Συστηματική ανασκόπηση σχετικά με τις επιπτώσεις του αστικού σχεδιασμού και μετα-ανάλυση σχετικά με τις συσχετίσεις κοινωνικοδημογραφικών μεταβλητών και τις αντιληπτικές ταυτότητες των δημόσιων ανοιχτών χώρων. Ανάλυση των δεδομένων της επιτόπιας έρευνας με ερωτηματολόγιο και την κωδικοποίηση των αποτελεσμάτων περιγραφικής στατιστικής αναφορικά με τους χώρους μελέτης.

Η τρίτη φάση του έργου (Σεπτέμβριος 2016-Απρίλιος 2017) αφιερώθηκε, παράλληλα με τις εργασίες ανάλυσης, στην προετοιμασία και τη συγγραφή κειμένων για τη δημοσιοποίηση και τη διάχυση των ερευνητικών αποτελεσμάτων όπως και για την κατάρτιση των παραδοτέων του έργου. Αυτά περιλαμβάνουν την Τελική Έκθεση Έργου,¹ μια σειρά εισηγήσεων, επιστημονικών ανακοινώσεων και άρθρων καθώς και το παρόν βιβλίο.

*Καλλιस्थένη Αβδελιδη
Επιστημονική Υπεύθυνη του Έργου
Φεβρουάριος 2018*

1. Η Τελική Έκθεση Έργου περιλαμβάνει δύο τόμους: τον πρώτο με τις κύριες ερευνητικές εργασίες και τον δεύτερο με μια σειρά εργασιών που συνοδεύουν το σώμα των ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Introduction

Project Surveys

This book presents the research work carried out in the framework of the aforementioned project. The aim of the project was to study urban design interventions and to highlight the complex field of exploring the social impact of urban design on the sustainable development of the contemporary city. The investigation included qualitative field survey and case studies on public spaces redeveloped by urban design interventions in central and suburban areas of the city of Athens. The overall objective of the project was to set up a body of theoretical and empirical data appropriate for the scientific support of project outcomes to the general program, which were: (a) a systematic review with suggestions to perform meta-analysis in the context of urban design; (b) making proposals on the social implications of urban design for the sustainable development of cities, in particular of the city of Athens, which constituted the example of this project.

For the needs of the project, a combination of methodologies was used both in the collection and generation of primary and secondary data, as well as in their analysis and in the representation of the results. The work focused on the following topics:

Urban design interventions. In this work, a collection of data on the city of Athens and selected international examples was carried out. The data were included in the inventory data-base of urban design interventions, prepared for this purpose. Among the objectives of the work was the background preparation for the selection of the case studies sites. Several public spaces of the central area as well as of suburbs of Athens were selected, constituting the following five case study sites: (A) the four central squares of Omonia, Kotzia, Varvakio Market and Monastiraki, (b) the pedestrian area of Dionysiou Areopagitou and Stratigou Makrygianni together with the New Acropolis Museum (c) the Stavros Niarchos Foundation Cultural Center (SNFCF); (d) the green space along the ISAP railway line between Kifissos Avenue and Moschato Station; and (e) a series of scattered municipal public spaces in the area of Ag. Eleftherio – council housing buildings in Egaleo. In the selected areas, urban design interventions were implemented in the period after the adoption of the Law 2508/1997 on «Sustainable development of the country's cities and settlements, etc.». These are cases that refer to different types of public spaces: squares, pedestrian zones, green spaces and cultural parks with emblematic buildings. In these areas, urban interventions were carried out with different types of design and planning procedures: through an open, closed, national or international architectural competition, under the authority of the technical service of the municipality, by contract or commission by the municipality. Finally, the areas that comprise the sites under consideration are different from one another in social, urban and environmental terms.

The socio-demographic identification of the surrounding areas of urban interventions sites (Chapter 2). The population of surrounding areas that include the selected urban intervention sites was examined to identify the population set of reference for

the urban design interventions to interrelate with the local socio-urban fabric. A work hypothesis is that with the way this work proposes, a field for the identification and monitoring of the social impact of urban design and planning is provided. The work seeks to develop an appropriate methodological approach which aimed at the coherence between urban policy and urban design and planning in the case of a set of several urban interventions. It focuses on the issue of social mix of the population set of reference for the urban design interventions. It takes into account that such interventions concern the open public space within a city for which the right to use for anyone is involved. It therefore proposes the concept of social mix to refer to urbanity and heterogeneity, as a broader view of citizens and their activities, and therefore to be determined in principle by the citizens' socio-demographic characteristics. One ultimate aim of the work is to examine the assumption that the composition of the population set of reference contributes to the improvement of living conditions in urban interventions areas when the tendency is to dispersion within the geographical distribution of specific social groups and not their concentration. The methodological approach is based on the theoretical, descriptive statistical, and algorithmic analysis of secondary data.

In this work, by order of their specific contribution, K. Avdelidi contributed in the planning and designing of the work, writing the text, analyzing the data, collecting and organizing the data in a more specialized database, and E. Massou in the writing and realization of mathematical analysis. G. Gemenetzi and A. Vitopoulou participated also in the completion of the database and K. Gortsos in the collection of auxiliary cartographic material.

The land use changes that accompany changes of the urban space (Chapter 3). In view of the fact that urban design is a specific level of spatial and integrated design concerning demarcated parts of the city's space, the field of impact of urban design interventions was explored with regard to the functional and spatial organization of the adjacent area of an intervention site. A field recording of land use in adjacent blocks to the intervention site was carried out as well as the statistical and cartographic analysis of the recorded data by general and special land use categories. These data were compared with a previous land use record in three of the five study cases. For the purpose of setting up a tool for monitoring changes in land use, in times before and after an urban intervention, it is proposed to record and analyze land uses and their mixes at regular time intervals based on a technical follow-up recording and monitoring of their changes. The ultimate objective is to assess the variations in the appeal of an area resulting from its development by urban intervention.

This particular research work was undertaken by G. Gemenetzi, who drew up the text, introduced and edited all the statistical data and produced the graphs, tables and maps in the text with the scientific collaboration of K. Avdelidi. Otherwise, A. Vitopoulou and G. Gemenetzi made the field recording of land use in Omonia Square and Kotzia Square, the Stavros Niarchos Foundation Culture Center, the Dionysiou Areopagitou pedestrian street with the Acropolis Museum area. The recording of the latter area was also attended by F. Vlastou. Finally, A. Vitopoulou made the field recording of land use in the area of Varvaki Square, whereas G. Gemenetzi recorded the adjacent area to Monastiraki Square. K. Sakelaropoulos undertook the communication with Attiko Metro SA for the provision of land use data in 1995.

Adaptation of commercial and other business activities in public spaces after their urban redevelopment (Chapter 4). The characteristics of the central squares Omonia, Kotzia, Varvaki and Monastiraki in Athens were examined on the basis of detailed recording of all business, commercial activities and other facilities located in the premises on the ground floor around the public space of each square. This work was, in the first place, part of the preliminary phase of the field survey with a questionnaire (see below). Secondly, it constituted an independent study of the current reality of the squares about the changes in economic activity over the last few years. At the same time, in order to identify these changes, an analysis of the sample's answers to some of the questions in the questionnaire concerning the business premises of the squares and the type of the current businesses was carried out. An alternative collection of archival and photographic material on the evolution of the squares since their generation was also set up. The approach is based on analytical coding of land uses and economic activities. The distinctive features of each square and the common features between the four squares are highlighted. This is a set of redeveloped public spaces with a privileged position, in the heart of the historical and commercial centre of Athens. The ultimate goal is to raise the question of the connection of everyday life with the entrepreneurship and the commerciality that characterizes these squares.

This work was carried out by K. Gortsos, who wrote the text and analyzed the data and the field recording. K. Avdelidi collaborated with the design of the work, the on-the-spot recording and the introduction of the data in the data-base. The field recording was also attended by K. Sakellaropoulos and F. Vlastou.

Political and scientific discourses that attempt to found the logic of urban design and planning interventions (Chapter 5). The issues of necessity, social acceptance and the possibilities and prospects of implementing urban design and planning interventions were explored for the five case studies of the project. The methodological approach for this investigation was based on the quality survey with semi-structured interviews and the review of published and archive material, views and perceptions, based on the experience and knowledge of two categories of participants. One category is that of public decision makers, who plan and implement interventions, and the second one is that of special scientists, scholar researchers and designers. The purpose of the investigation is to find out the characteristics of urban interventions considering their type and scope and to weigh the expected results in terms of: their social dimension, their integration into wider urban strategies, urban planning models that permeate the design and their implementation and impact on the «benefitted» population groups. The research also aims at finding out the meanings of urban design interventions in accordance with the thematic approach identified in the above mentioned categories of participants.

This work was realized as follows: the writing and the co-writing of the text as well as the archival and bibliographic research was carried out by A. Vitopoulou and F. Vlastou. The editing of the interview guide was carried out by A. Vitopoulou, F. Vlastou, K. Avdelidi and K. Gortsos, the main communication procedure was undertaken by Ph. Vlastou. Additionally, F. Vlastou, K. Gortsos and K. Avdelidi realised the interviews, while their transcription into data base was done by F. Vlastou and K. Gortsos.

The relationship of a user group of open spaces, with their urban redevelopment

and their public space (Chapter 6). The specific set of people active and working within a redeveloped open public space was investigated by conducting field survey with a structured questionnaire, addressed to the owners, executives or employees of all businesses, offices, etc. located on the ground floor, around and across the four squares of Omonia, Kotzia, Varvaki and Monastiraki. The questionnaire included closed and open questions divided into three sections: I. The Interviewee. II. The Business Premise and the Enterprise. III. Interviewee's Perception Concerning the Specific Public Space, Its Surrounding Area of Local Integration and Its Regeneration. The design of the questionnaire aimed at collecting information with reference to the knowledge, perception and experience of the sample about the specific spaces, their changes and the urban public open space in general. Quantitative analysis has as an ultimate objective to assess empirically the social, economic and spatial impacts of urban interventions by focusing on finding out the specific character of each of the four squares and as a case study on: (a) developing businesses, and, in particular, the commercial and service ones, as well as other activities related to the urban public and private functioning of the squares within the city and its central area, in relation to the previous regeneration interventions as well as the recent events of the economic and refugee crisis in order to balance their effects and their different causes; (b) identifying and assessing the area of integration of the squares in the local social urban fabric with their current situation; (c) identifying and assessing the current use of the squares according to users and visitor categories and activities as well as their frequency; (d) their changes over time; (e) the respondents' views on the main problems of the squares with their advantages and disadvantages in relation to the latest spatial interventions, linked to the relations of the sample with the specific public spaces and their businesses and professional activity; (f) the attitudes of the respondents regarding their participation and consultation in the context of urban design and planning for the public space and its surrounding area.

The work was carried out with the contribution of the members of the research team as follows: the plan and design of the field survey based on a structured questionnaire was undertaken by K. Avdelidi. The questionnaire was further developed by K. Avdelidi, A. Vitopoulou, F. Vlastou, G. Gemenetzi, K. Gortsos and K. Sakellariopoulos. The on-site recording of all premises included in the survey was undertaken by K. Avdelidi, K. Gortsos, with the participation of K. Sakellariopoulos and F. Vlastou. The survey pilot phase was undertaken by K. Avdelidi and F. Vlastou. The main phase of the survey with the completion of the questionnaires in the selected sites was conducted by K. Avdelidi in collaboration with K. Gortsos and F. Vlastou, and the participation of A. Trevlaki. The introduction of collected data in the data-base and their statistical analysis into the SPSS program was undertaken by E. Massou. The coding of the open questions was carried out by K. Avdelidi. Parts of survey data were analyzed by the authors of Chapter 6 of this book, K. Avdelidi and A. Vitopoulou.

Social mix -concerning the intervention sites, in the context of investigating the social impacts of spatial interventions-, which is approached in terms of a problem to be solved through meta-analysis (Chapter 7). The work attempts to develop a meta-analysis model that can be applied to a field of heterogeneous production of studies and surveys that correlates with the project's subject matter. To this end, it

has proved important to define the issues for the study with systematic review and meta-analysis and the problem to be solved. The existence of adequate data is of decisive significance. Previously realized surveys concerned with the users of open public spaces in European cities were selected. The work focused on finding the target and control groups for spatial interventions and the correlation of social-spatial parameters in the case of already redeveloped or open public space under development. In particular, reference is made to the perceptual identities of people (users, designers, decision makers etc), as regards the open public space. These identities have been determined as findings of an earlier research project that was conducted by the scientific officer and cover the different manifestations of the overall functioning of an urban public open space. The general conclusion concerns the correlation of demographic variables with these perceptual identities, and highlights on social mix and urban heterogeneity of the public space.

K. Avdelidi carried out the design of the work within the project, with an emphasis on the interdisciplinary approach with a social view of urban design for the recording and exploration of the actual, current use of urban open public spaces in a modern city, and for finding, shaping and preparing the re-codification of the primary data used in the meta-analysis. E. Massou participated in the design of the work with emphasis on the mathematical approach of quantitative data with interdisciplinary origin and contents and conducted multiple meta-analysis to a specialized programming and statistical software. The writers of the text conducted a systematic review of studies and research on the social implications of urban design and sustainable urban development of cities.

Proposals for the use and development of the social impact assessment of urban design and planning interventions (Chapter 8). From the overall empirical investigation of the project according to the methodological approaches, the research results and the conclusions regarding the elaboration of tools of its different works, the necessity to use and develop the process of assessing the social impacts of urban planning is clearly concluded. The proposals concern: (a) the promotion of the research dimension of the general context of urban design and production; (b) the promotion of ecological and cultural dimensions of urban development through urban design; (c) the enhancement of urban design processes by institutionalizing the social impact study for urban design and planning interventions, by enriching the architectural competition procedure, and the consultation process on the necessity and prospective economic urban interventions, and (d) the establishment of current reality monitoring processes on changes in urban space with methodologies and tools that enable them to establish and assess the social impact of urban planning interventions, primarily on a local level.

This text was written and edited by the authors and is based on the findings and experience gained from the research works carried out within the project and presented in the chapters of this book.

With the above-mentioned research works, the development of a set of methodological approaches to enhance the interdisciplinary dimension of urban design was attempted. The exploration of ways and means to detect and monitor the impact of urban interventions was focused on the characteristics of the social and population

groups associated with the intervention sites and their surrounding areas. A prerequisite for achieving the above objectives is the comparability of the analysis data before and after spatial changes. On the basis of the research results of the project and considering the need to control the way in which the modern city develops, with criteria of sustainability and inclusion in contrast to the exclusion of individuals and activities, it is proposed to integrate interdisciplinary approaches and practices into the planning and the urban design of individual but also of sets of related interventions within the city, by emphasizing social considerations.

Chronology and Conduct of the Research Surveys

The study on the thematic framework of urban design interventions constituted the first phase of the project. Thus, during the period July-October 2015, the project work aimed at clarifying its scientific issues and harmonizing the preparatory work with the overall research program. At the same time, the research team was set up and instructed on the basis of the planning for the implementation of contractual obligations and results. The participation of each researcher in the project was carefully examined in connection with the personal scientific interests and possibilities of their personal programming as well as the requirements of the project and the program in accordance with its planning and schedule.

Over the next period till January 2016, the work of the first phase of the project was completed, for the most part, on: data collection from central public bodies following research and meetings with representatives of agencies (Directorates of the Region of Attiki and of the City of Athens, of the Ministry of the Environment, ...); the bibliographic and online review for the collection of data; the introduction and processing of the data regarding the urban design interventions in the wider area of Athens as well as with examples of European and international approaches and selected applications of urban environment redevelopment and the preliminary and methodological investigation for the selection of case study sites in Athens.

In the second phase of the project work the investigation of the social impact of urban interventions and sustainable development through case studies and field surveys was attempted. From January to March 2016, the sites recording and preparation and the on-site recognition surveys were carried out. For this purpose, a presentation of the project by the scientific head in charge, within the framework of the EKKE and the program, was first undertaken by negotiating the project conceptual units, the research fields and their thematic content on the basis of the results of the study of the first phase of work. Subsequently, and following the work of the project team, the case study sites were selected on the basis of the data-base of typology of urban interventions established for this purpose. Visits were made to all selected sites. At the same time, a consultation process was launched between the members of the research team to prepare a questionnaire. It was designed with closed and open questions addressed to interviewees working in the four central squares. With the prospect of conducting an on-site survey in the particular target-group, a systematic recording of all professional premises was carried out on site, on the ground floor, on and around the public space of the four squares, and the data were entered

into a database. On the other hand, the work of the project team members was carried out parallel to: the collection of additional data regarding the spaces and the urban interventions; the review of the Greek legislation concerning spatial design and planning, and the preparation for the methodological approach to qualitative survey based on a semi-structured interview guide addressed to specialists involved in the design and functioning of the selected sites.

Over the next period (April-September 2016), most of the on-going investigations were conducted. On-site inventory of building uses was carried out on all adjacent building blocks of the case study areas A, B and C, using spatial analysis methodology. The pilot phase of on-the-spot survey was carried out for professionals working in the premises of several public spaces and the wording of some questionnaire questions was corrected. The accompanying pages of the questionnaire were drawn up, one page per square with a brief presentation of the project and its research objectives and the main features of the redevelopment of each square. The main phase of the survey was progressively implemented in the four squares of Case Study A. 53% of the target group completed the questionnaires. The filling in was done by project team researchers in two ways, either by direct interviewing and completing the questionnaire at the respondent's workplace, or by filling it in by the sample, at varying times, some hours up to days following the required guidance by the researcher. At the same time, the Interview Guide to representatives of urban planning agencies was prepared to analyze the political and scientific discourse within the project. After the project team's researchers were consulted, personal contacts were held with representatives and bodies (NTUA, EAXA AE, SNFCC, Municipality of Athens, Municipality of Egaleo, Municipality of Kallithea, Municipality of Moschato) and qualitative research was initiated by project team researchers. An on-spot observation survey was also carried out on the basis of the Visual Observation Guide prepared by the scientific head in charge in a previous research work of the EKKE, with the purpose to incorporate the data into the post-analysis work within this project. The observation survey was conducted in Case Study D and in a neighboring area to compare the results.

In the next period (October 2016-February 2017), a series of analysis of secondary and primary data were planned and conducted: Descriptive statistics and algorithmic analysis to group spatial units with common characteristics of their population of the surrounding areas of the study sites, based on the secondary data of the EKKE-ELSTAT Panorama application; Quantitative analysis of the land use distribution by recording the building facilities on the ground floor and the floors per building block in the neighboring area of study sites; Quantitative analysis of the distribution of uses and economic activities of all premises etc on the ground floor, around and across the study sites; Thematic analysis of the texts of the interviews based on a semi-structured interview guide for study sites; Analysis of discourse with a qualitative approach based on bibliographic and archival material as regards the study sites; Systematic review related to the implications of urban design and planning and meta-analysis of the relation of uses and identities of open public space with the socio-demographic variables of users, and Analysis of the data arisen from the field survey based on the structured questionnaire to encode descriptive statistics results

concerning the studied sites. The third phase of the project (September 2016-April 2017) was devoted to the preparation and writing of texts for issuing and publicizing of the research results, as well as for the preparation of project outcomes. These include the Final Project Report (2 Volumes), a series of scientific publications and articles as well as this book.

Kalistení Avdelídi
Project's scientific head in charge
February 2018